

Preventiepunt 8: Psycho-educatie na huiselijk geweld

Alle kinderen die getuige of slachtoffer zijn van huiselijk geweld en waarbij politie of en/of het AM(H)K betrokken zijn, krijgen ten minste psycho-educatie aangeboden.

Wat is het probleem?

Ongeveer 40 procent van de kinderen die getuige zijn van (partner)geweld ondervindt daarvan ernstige schade. De schade is vergelijkbaar met de gevolgen voor kinderen die zelf direct slachtoffer zijn van mishandeling.¹

Tot 67 procent heeft klinische symptomen van met name posttraumatische stress. Uit internationale studies blijkt dat kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld in 40 procent van de gevallen zelf ook mishandeld, verwaarloosd of misbruikt worden.² Bovendien hebben kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld meer kans om als volwassene slachtoffer of plegger te worden van huiselijk geweld.³

Psycho-educatie als preventie

De Gezondheidsraad adviseert dat alle mishandelde kinderen ten minste psycho-educatie (preventieve voorlichting) wordt aangeboden.⁴ Dit is volgens de Gezondheidsraad altijd nodig, óók als er op dat moment (nog) geen sprake is van aanwijsbare schade bij het kind.

Psycho-educatie heeft namelijk een belangrijke preventieve functie. Kinderen die aan een psycho-educatieve cursus meedoen vertonen na afloop minder emotionele problemen, gedragsproblemen en posttraumatische stresssymptomen.

Ook helpt psycho-educatie om huiselijk geweld in het juiste perspectief te plaatsen. Zo leren kinderen dat geweld (verbaal of fysiek) niet de juiste manier is om conflicten op te lossen en dat geweld en verwaarlozing geen normaal onderdeel zijn van gezinsrelaties. Kinderen voelen zich vaak onterecht schuldig en kunnen met behulp van psycho-educatie begrijpen dat huiselijk geweld niet hun schuld is.

Nog geen hulp na huiselijk geweld

Helaas laat een recente peiling zien dat veel kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweld nog niet de hulp krijgen die zij nodig hebben.⁵ Van de onderzochte kinderen die via een huisverbod of AM(H)K-melding in beeld waren gekomen, kreeg 55 procent geen enkele vorm van hulp aangeboden, veelal omdat op het eerste oog zij geen problemen leken te hebben. Uiteindelijk ontving slechts 16 procent van de kinderen hulp.^{6/7}

Daarnaast is er onvoldoende zicht op het verloop van de hulpverlening aan zowel het kind als de andere gezinsleden, waardoor moeilijk na is te gaan is of het huiselijk geweld daadwerkelijk is gestopt. Onlangs werd bekend dat bij het AMK Haaglanden 40 procent van de meldingen van huiselijk geweld hermeldingen zijn.⁸

Dit geeft een indicatie dat veel van het partnergeweld dat in beeld komt van hulpverleners nog niet blijvend stopt: omstanders en/of politie hebben opnieuw aan de bel getrokken. Ook dit pleit ervoor om zodra de kinderen in beeld komen als getuige en slachtoffer van huiselijk geweld, extra preventieve aandacht voor de kinderen zelf op te starten, omdat zij een hoog risico lopen op herhaald slachtofferschap en bijbehorende gezondheidsschade.

Cijfers

- De politie registreerde in 2012 ruim 95.000 incidenten van huiselijk geweld.⁹ Bij dergelijke incidenten is in 58 procent van de gevallen sprake van een gezinssituatie met kinderen tot 18 jaar.¹⁰
- Onderzoekers schatten dat jaarlijks minimaal 60.000 kinderen opgroeien in een gezin waar sprake is van huiselijk geweld. Hiervan zijn ongeveer 25.500¹¹ tot 44.500 kinderen per jaar getuige huiselijk geweld.¹²
- 13 procent van de Nederlandse jongeren zegt dat hij of zij getuige is geweest van heftige gewelddadige ruzies tussen hun ouders. Die heftigheid varieert van hard duwen tussen de ouders tot het gebruiken van een mes of pistool.¹³
- In gezinnen waarin partnergeweld voorkomt, is de kans op kindermishandeling, verwaarlozing of seksueel misbruik vijftien maal zo hoog als bij gezinnen waar geen geweld plaatsvindt.¹⁴
- Uit internationale studies blijkt dat kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld in 40 procent van de gevallen zelf ook slachtoffer zijn van kindermishandeling.¹⁵ Andere studies noemen 60-75 procent.¹⁶
- In Nederlands onderzoek onder kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld had 67 procent van de kinderen probleemgedrag dat overeenkomt met kinderen die aangemeld zijn bij instellingen voor geestelijke gezondheidszorg (oftewel hun scores op gedragsvragenlijsten vallen in het zogenoemde 'klinische gebied').
- Veel ouders denken dat hun kinderen niets van het geweld merken, omdat zij bijvoorbeeld al op bed liggen. Uit interviews met kinderen blijkt echter dat 80 procent van de kinderen blijkt het wel degelijk te hebben gezien of gehoord.

Hoe is het aan te pakken?

Psycho-educatie bestaat uit verschillende vormen van voorlichting en begeleiding voor kinderen en ouders. Psycho-educatie is gericht op het vergroten van kennis en begrip, het leren omgaan met de mishandeling, het vergroten van eigen kracht en het herstel van gezinsrelaties.

Elementen van psycho-educatie kunnen aan bod komen in reguliere hulpverleningsgesprekken met kinderen en ouders, maar dit gebeurt (nog) niet op basis van een vaststaande methodiek en vaak ook niet structureel. Bijvoorbeeld in opvoedondersteunende programma's is regelmatig weinig (individuele) tijd en aandacht voor het kind en wordt niet per definitie gesproken over de (verwerking van) geweldsincidenten die aan de inzet opvoedondersteuning vooraf zijn gegaan.

Groepscurssussen en methoden

Er bestaan specifieke groepscurssussen en methoden voor kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld, waarin psycho-educatie structureel aan bod komt. Voorbeelden zijn:

- *'Let op de kleintjes'* (met daarop varianten als 'En nu ik..!')
- *'Als het misgaat...bel ik jou'*
- *'Als muren kunnen praten'*
- *'Hé kijk mij nou!'*

In diverse gemeenten is dit aanbod aanwezig, maar lijkt de capaciteit van de deze programma's niet in verhouding te staan tot de grote aantallen kinderen die bekend zijn geworden als slachtoffer van huiselijk geweld via politie, AMK en SHG.

Ook worden knelpunten genoemd zoals een lage instroom van kinderen. De praktijk leert dat in gemeenten goede samenwerkingsafspraken moeten zijn gemaakt om te realiseren dat meer kinderen worden bereikt met psycho-educatie en goede preventieve hulpverlening. Een voorbeeld hiervan zijn de Kindspoor afspraken zoals deze gemaakt zijn in onder andere de gemeente Den Haag.¹⁷

Een goede psycho-educatie werkt aan de volgende doelen:¹⁸

Voor kinderen:

- Het kind weet dat kindermishandeling geen onderdeel uitmaakt van de normale omgang tussen ouder en kind en dat conflicten anders opgelost kunnen worden dan met geweld.
- Het kind begrijpt dat hij geen schuld heeft aan de kindermishandeling en begrijpt hoe het komt dat sommige ouders hun kind (tijdelijk) niet goed kunnen opvoeden.
- Het kind weet dat kindermishandeling kan leiden tot negatieve emoties en gevoelens en loyaliteitsproblemen, wordt zich bewust van emoties en gevoelens bij zichzelf en begrijpt dat deze normaal zijn.
- Het kind heeft vaardigheden geleerd om met de gevolgen van de kindermishandeling om te gaan.
- Het kind weet hoe hij zichzelf, indien nodig, in veiligheid kan brengen.
- Het kind weet wat er gaat gebeuren en door wie om de kindermishandeling te stoppen.

Voor ouders:

- De ouder is zich ervan bewust dat hij primair verantwoordelijk is voor de veiligheid en het welzijn van zijn kind.
- De ouder weet en erkent dat kindermishandeling geen onderdeel uitmaakt van de normale omgang tussen ouder en kind.
- De ouder begrijpt wat het kind nodig heeft om zich goed te kunnen ontwikkelen en hoe hij het kind daarbij kan ondersteunen.
- De ouder weet wat de gevolgen van kindermishandeling (kunnen) zijn en is zich ervan bewust dat kindermishandeling schadelijk is voor de fysieke en sociaal-emotionele ontwikkeling en gezondheid van kinderen.
- De ouder kan het kind ondersteunen bij het verwerken van de mishandeling.
- De ouder is er zich van bewust dat het kind geweld tussen ouders meekrijgt en hierdoor zelf ook schade ondervindt.
- De niet-mishandelende ouder weet wat hij kan doen om het kind te beschermen.

Wat is het effect?

Recent is onderzoek gedaan naar twee Nederlandse psycho-educatieve groeps cursussen voor kinderen na huiselijk geweld.¹⁹ De ene cursus was traumagericht ('*En nu ik*'), de andere cursus had een algemener karakter. De moeders volgden een parallel lopend cursusaanbod.

Beide cursussen hadden positieve effecten:

- 67 procent van de kinderen had vooraf een klinische mate van probleemgedrag.
- Tot zes maanden nadat de cursus was afgelopen was er een afname van gedragsproblemen, emotionele problemen en posttraumatische stress te zien, bij zowel bij de deelnemers aan de traumagerichte cursus als bij de deelnemers aan de meer algemene cursus.
- Óók de kinderen die zelf ernstig mishandeld waren, of die een ouder hadden met veel psychische klachten of veel opvoedingsstress, vertoonden na afloop van beide cursussen minder probleemgedrag.
- Voor kinderen blootgesteld aan veel incidenten van kindermishandeling is mogelijk na deelname aan een laagdrempelig preventief groepsaanbod verdere hulpverlening nodig.
- Vooral het betrekken van ouders bij de hulpverlening voor hun kinderen na partnergeweld is erg belangrijk.²⁰ Positieve effecten van hulpverlening aan ouders kunnen worden doorgegeven aan kind.
- Alleen het verstrijken van tijd na het stoppen van huiselijk geweld bleek onvoldoende om problemen af te laten nemen.